

Dobosy Antal

Az ötödik posztulátum

A paralellák problémája és a modern buddhizmus

1823. november 3-án azt írta Bolyai János az apjának, hogy „*semmiből egy ujj más világot teremtettem*”. Ez a mondat sokaknak ismerős, de valószínűleg sokaknak nem. Ez a mondat a mai tanító beszédemnek a kiindulópontja. Igyekszem megvilágítani, hogy milyen problémát oldott meg Bolyai János, és beszéljek arról, hogy hogyan kell új világot teremteni.¹

Amikor Bolyai János ezt a levelet írta, akkor 21 éves volt. A bécsi hadmérnöki akadémián tanult, így levélben tartotta a kapcsolatot apjával, Bolyai Farkassal, aki Marosvásárhelyen a református kollégium matematika tanára volt. Az apa a matematika iránti érdeklődést már gyerekkorában felkeltette fiában, így kettőjük kapcsolatában a matematika jelentős szerepet játszott, és kölcsönösen megosztották egymással gondolataikat és eredményeiket ezen a területen.

Farkas sokat foglalkozott egy mindaddig megoldatlan matematikai problémával, a „paralellák”-kal kapcsolatos geometriai problémával, ami akkor már 2100 éve foglalkoztatta a matematikusokat. Valójában ezt a problémát oldotta meg a fia, János, amikor a fent idézett mondatot írta apjának.

A paralellák problémáját Eukleidész vetette fel, görög matematikus, aki időszámításunk előtt körülbelül 300-ban született, a pontos dátumot nem tudjuk, és aki az Elemek című munkájával a modern matematika alapjait vetette meg. Ő volt az első, aki a matematikában megvalósított egy szisztematikus építkezést, és kidolgozta a geometria axiomatikus felépítését, és ezzel egy egészen új szemléletet hozott a matematika tudományába.

Munkájának a lényege az volt, hogy néhány alapdefinícióból és tulajdonságból, valamint néhány alapigazságra támaszkodva a további matematikai állításokat és azok helyességét kizá-

ról logikai úton, azaz következtetéssel lehessen eldönteni. Az, hogy egy geometriai állítás igaz vagy nem, azt tisztán logikailag lehessen belátni, és nem tapasztalati úton. Ez nagyon újszerű gondolat volt, és ezt a módszert vitte keresztül az Elemek című munkájában. Definíálta a megfelelő alapfogalmakat, és kimondott öt posztulátumot, öt olyan alapigazságot, amelyekből kiindulva tovább lehet építkezni. Ezek közül az ötödik posztulátum az, ami feladatot jelentett két évezred matematikusainak, és amivel Bolyai Farkas és fia, János is foglalkozott. Ez a posztulátum

Bolyai János mellszobara a Zrínyi Katonai Akadémia kertjében

a paralellákról, a párhuzamosokról szól, a párhuzamos egyenesekről mond ki állítást. Arról, hogy a síkon hány párhuzamos létezik, amely egy megadott pontot tartalmaz.

Azt gondolom, ezt a kérdést már mindenki ismeri az általános iskolai geometria-óráról. És úgy vélem, hogy ez annyira közismert, hogy a közembernek is érthető.

¹ Elhangzott A Tan Kapuja Zen Közösség szertartásán 2024. október 9-én, a Dharma-teremben.

Az ötödik posztulátum azt állítja, hogy ha van egy sík, abban megadunk egy tetszőleges egyenest, és megadunk egy pontot a síkon, akkor csak egyetlen olyan egyenes van, ami az adott ponton átmegy, és ugyanakkor a megadott egyenessel is párhuzamos.

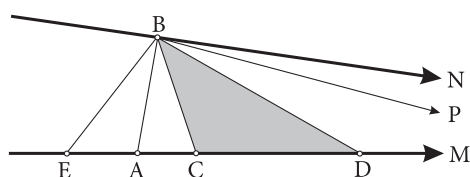
Az ötödik posztulátumot Eukleidész fontos igazságnak tartotta, de felmerült egy kérdése ezzel kapcsolatban, és itt kezd érdekessé válni a dolog. Úgy érezte azonban, hogy ez az ötödik posztulátum valahogy bizonyítható, valahogy következik a többi alapigazságból, és így nem kellene alapigazságnak kimondani. De ha következik a többi alapigazságból, akkor meg kellene találni, hogyan következik, azaz mi a bizonyítása annak, hogy ez igaz állítás. Fontos, hogy értsük ezt a felvetést, ugyanis éppen ez volt, ami oly hosszú ideig hiába való munkát adott magának Eukleidésznek is, és a 19. századig oly sok matematikusnak. Nem sikerült bizonyítást találni több mint kétezer éven keresztül.

Kétezer éven át az Elemekből (az eredeti görög címe: Στοιχεῖα, Sztoikheia) tanult mindenki, aki a geometriával ismerkedett, a mű a matematika egyik alapkönyvének számított. Mindenki, aki ezt a művet tanulmányozta, megismerkedett Eukleidész felvetésével, azzal, hogy bizonyítani kellene az ötödik posztulátumot.

Hosszan sorolhatnánk, ki mindenki foglalkozott ezzel a kérdéssel, köztük sok ismert matematikus is, de senkinek sem sikerült a bizonyítás. És nem sikerült Bolyai Farkasnak sem! Bár ő életének jelentős részét szánta arra, hogy a paralellák problémáját megoldja, de ő sem járt sikerrel. A lényeg az, hogy van egy matematikai tétel, amit mindenki igaznak tart, és úgy érzi, hogy rendben van. Azonban ezt bizonyítani és igazolni szükséges, tudni akarjuk, hogy ez miként következik más igazságokból. Tudni akarjuk, hogy mennyire konzisztens a többi alapigazsággal. Ezt az igazolást nem sikerült megoldani senkinek.

Bolyai János apjától tanulta a matematikát, a marosvásárhelyi református kollégiumban is tanára volt az apja. Levelezésekből tudjuk, hogy apja mennyire óvta őt ettől a témától, szinte megtiltotta, hogy a paralellákkal foglalkozzon. Ezt írta egyszer: „Fiam, csak a paralellákkal ne foglalkozz!” Hiszen ő már tapasztalta, mennyi-

re reménytelen. Fia nem fogadta meg ezt a tanácsot. Csak azért is foglalkozott a problémával, és nagyon fiatal volt, mindössze 21 éves, a bécsi Hadmérnöki Akadémia diákja, amikor eredményéről beszámolt apjának az idézett levélben. Azt, amire ő akkor rájött, később részletesen kidolgozta és megjelentette nyomtatásban. Ezt a művet az 1832–33-as években adták ki, ekkor jelent meg Appendixként apjának a Tentamen című matematikai könyvének a végén. Apja tanár volt, és több matematikai tárgyú könyvet írt, nagy jelentőségű műveket, amelyekkel a magyar matematikai oktatás alapjait rakta le,

Ha a $\overrightarrow{BN}$ nem metszi, de az ABN szögtartományban levő bármely más $\overrightarrow{BP}$ metszi $\overrightarrow{AM}$ -et, akkor ezt $\overrightarrow{BN} \parallel \overrightarrow{AM}$ által jelöljük. Bármely az $\overrightarrow{AM}$ egyenesen kívül fekvő B pontból kiindul ilyen $\overrightarrow{BN}$, de csak egy és hogy $BAM\angle + ABN\angle \leq 180^\circ$

A párhuzamos egyenesek definíciója

és a matematikatanítás reformjának úttörője volt. A Tentamen az egyik ilyen nagy jelentőségű mű volt, aminek a végén, függeléként jelent meg János műve. Elképesztően tömör írás, mindössze 26 oldal volt, és egyetlen oldalra volt zsúfolva az összes ábra. Bolyai Jánosnak ez a műve, amelynek a címe, így hangzott magyarul, „A tér abszolút igaz tudománya”. Egy olyan geometriát hozott létre, ami nagyon más, mint amiben élünk, mint amit megszoktunk és amit Eukleidész óta tanítanak az iskolákban.

A paralellák történetét azért mondtam el ilyen részletesen, mert meg szeretném mutatni azt, hogy Bolyai János hogyan gondolkodott. Egészen addig a matematikai társadalom ragaszkodott az eredeti definíciókhoz, ragaszkodott Eukleidész eredeti elképzeléséhez. Eukleidész azt gondolta, hogy ezt be kellene bizonyítani, és ezt akarta mindenki megoldani. De ez senkinek sem sikerült. Bolyai János egy egészen más utat talált, ami megnyitotta az utat

nem csak a probléma megértéséhez, de egy addig elképzelhetetlen világ felépítéséhez is.

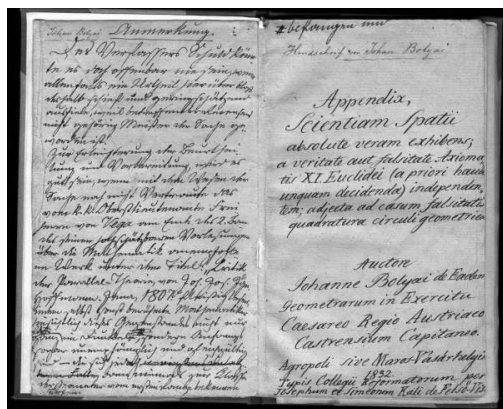
Bolyai Jánosnak a következő volt az ötlete: nézzük meg, mi történik akkor, ha elhagyjuk az ötödik posztulátumot, és félretesszük a zen buddhizmusban ismert „Nem ragaszkodunk az írásokhoz” mozdulattal. Félretesszük az ötödik posztulátumot, mintha nem is lenne. Mint ha nem tartanánk igaznak azt, hogy egy adott ponton keresztül egyetlen párhuzamos lenne egy adott egyenessel. Tegyük fel, hogy nincs

tulajdonképpen itt jelen volt egy tudati mozdulat, ami lehetővé tette ennek az új világnak a létrejöttét.

Azért is említem, mert ekkor, 201 évvel ezelőtt, ismerte fel az ötödik posztulátumtól független geometriát, de az „Appendix” csak 1832-ben jelent meg nyomtatásban. Ezután vált ismertté a tudományos és a matematikai világ számára is. Nagyon lassan szívódott be, de ez alatt a 200 év alatt, amióta ezt tudjuk, ezt az új abszolút geometriát ismerjük, óriási hatása volt a világra. Ennek a jelentőségét nem tudjuk eléggé kiemelni. Mert ez a térszemlélet, ez az „abszolút geometria”, a görbült terekről, a hiperbolikus és a gömbi geometriáról szól, amikor a felületek nem síkok, amikor az egyenes görbült, amikor a tér is görbült, tehát nem „eukleidészi”. Azonban ma már tudjuk, ez a térszemlélet fantasztikus módon megteremkenyítette a fizikát. A modern fizika és az Einstein-féle relativitáselmélet sem jöhetett volna létre Bolyai geometriája nélkül. Ez a térszemlélet kellett hozzá. Miután Arthur Cayley, Felix Klein, Hendrik Antoon Lorentz, Albert Einstein és mások megismerték Bolyai János munkásságát, elkezdték használni, és így olyan fizikai jelenségeket lehetett megmagyarázni, amelyeket az eukleidészi geometriában nem. Ilyen volt az, amit tapasztaltak nagy tömegű csillagoknál, a mellettük elhaladó fény elhajlásánál, vagy ahogy a nagy tömegek elgörbítik a teret.

Ennek a geometriájára az a Bolyai-féle abszolút geometria. Na most sejtitek, hogy ez a fajta geometria aztán nemcsak a távoli csillagok mozgásának megértését segítette, és ezek fizikájának a kiépülését, hanem egészen az atomi világig mindent. Azaz ma nem lenne modern csillagászat, nem lenne atomfizika, nem lenne tranzisztor, rádió, és nem lenne számítástechnika, semmi ilyen nem lenne, hogyha ez a matematika nem létezett volna.

De gondolatok bele, milyen tudati mozdulat az, hogy valakinek az jusson eszébe, hogy ne úgy gondolkozzon, ahogy kétezer év gondolkodói. Amit Bolyai János csinált, az egy ilyen tudati mozdulat, elvetette az addigi próbálkozások módszereit, de még azt is, hogy egyáltalán bizonyítani kellene az ötödik posztulátumot.

Az Appendix kézirata

ilyen igazság. Feltette azt a kérdést, hogy a maradék posztulátumokból kiindulva mit lehet fölépíteni. Hogyan lehet dolgozni ezzel a geometriával? Elkezdett építkezni, például hogyan kell háromszöget szerkeszteni, mennyi a háromszög szögeinek összege, hogyan kell különböző szerkesztéseket elvégezni, mik a kapott geometriai alakzatoknak a tulajdonságai és így tovább. Egy szóval: építkezett. Vizsgálta, hogy mi következik az addigiakból. Először arra számított, hogy előbb-utóbb olyan eredménye lesz ennek az építkezésnek, hogy nem tudja folytatni az építkezést, és szüksége lesz az ötödik posztulátumra, hogy tovább lehessen jutni. De nem ez történt! Főlépített egy geometriát, amihez nem volt szükség az ötödik posztulátum. Ez a geometria lett „az ujj világ”, egy új geometria, amit létrehozott „a semmiből”. Erre utalt apjának az említett levelében. Ez az új geometria, amit abszolút geometriának nevezett, nagyon különbözött az eddigi Eukleidész-féle geometriától. Arra szeretnék rámutatni, hogy

Elvetette az egész eukleidészi elképzelést, azt, amibe belebukott sok ezer matematikus. Egészen más irányból közelítette meg a kérdést.

Létrejött egy új világ, de nem csak az, amit Bolyai az abszolút geometriának nevezett, hanem ez a mai világ is. Bár ő akkor, amikor az új világra hivatkozott apjának írt levelében csak a geometriára gondolt. De ma már tudjuk, hogy ezt a világot hozta létre, ezt a modern világot, amiben ma élünk. Hiszen ez az egész mai fizikai ismeret, nemcsak az elmélet, hanem a tényleges kísérleti fizika is, nem létezne enélkül a matematika nélkül.

Lehet, hogy létrejöhetett volna másképpen ilyen világ, de akkor más találta volna föl. Egyszerűen ez a matematika kell hozzá. Egyébként nem csak ő egyedül jött rá erre, hiszen Nyikolaj Ivanovics Lobacsevszkij is nagyjából ugyanebben az időben hasonló eredményre jutott. Nehéz bizonyítani, hogy kié az elsőbbség, mert nagyjából egyidőben publikálták az eredményeiket, és így ma ezt a geometriát Bolyai–Lobacsevszkij geometriának hívjuk. De tudjuk, hogy Bolyai geometriája általánosabb geometria, míg Lobacsevszkij csak a hiperbolikus geometriával foglalkozott. Ha ők nem jönnek rá, akkor valaki más dolgozza ki ezt a geometriát, de ez a geometria kell a modern fizikához.

De nem azért említettem őket, hogy most azon tanakodjunk, hogy kié az elsőbbség, hanem azért, hogy megmutassam, hogyan gondolkodott Bolyai. Erre szeretném felhívni a figyelmeteket. Egészen másképp fogott a problémához, másképp, mint ahogy az összes matematikus addig. Ennek a lényege az, hogy meg akarta tudni, mit lehet fölépíteni az ötödik posztulátum nélkül. Erre addig senki nem gondolt. És aztán építkezett, építkezett, és felépített egy geometriát, amihez nem kellett az ötödik posztulátum. Építkezhetett minden akadály nélkül.

Az előbb már idéztem, hogy ez az egész azért bír fontossággal, mert ez olyan, mintha a zen második alapelvét érvényesítette volna, a nem ragaszkodást a hagyományokhoz, a „Nem támaszkodás az írásokra” alapelvet. Azt, hogy félre kell tudni tenni az addigi próbálkozásainkat, és véleményünket az igazságról. Nem azt állítjuk, hogy az addigi tudás hibás, és felejtjük

el teljesen, de bizonyos problémák megoldásánál akadály. De vajon könnyen félre tud-e tenni az ember olyat, amit eddig mindenki egy bizonyos módon csinált, mindenki azt gondolja róla, hogy úgy igaz, mindenki úgy gondolja, hogy az a helyes? Félretenni és újragondolni az egészet. Ez a mozdulat a tanulnivaló ebben a történetben, és ezért érdemes Bolyai Jánost a legnagyobbakhoz emelni, és tudni arról, hogy mit hozott létre. Függetlenül attól, hogy magyar volt-e vagy nem, nem az a fontos most, hanem az, hogy nála egy szenzációs gondolkodási mód jelenik meg.

Azért beszéltem a paralellák történetéről ilyen részletesen, mert az utóbbi időben elég sokat foglalkozom azzal, hogy a buddhizmusnak mi a helyzete ebben a világban.

A Buddha nem sokkal előbb élt, mint Eukleidész, aki az i. e. harmadik században, a Buddha az időszámításunk előtti ötödik században, i. e. 563 és i. e. 483 között élt. Nagyjából kétszáz év különbséggel éltek, nagyjából egy korban, és a Buddhának nagyon nagy jelentőségű felismerései voltak. Nagyon mások voltak a felismerései, mint ami az akkori hinduizmusból következett volna. De nyilván az akkori természetismeretből indult ki, és azokra az ismeretekre támaszkodott.

A Buddha óta az első komolyabb gondolkodó, aki az addigi elveket újraértelmezte és megreformálta, az Bódhidharma volt. Akkor már a buddhizmus ezeréves volt! Addigra meglehetősen veszített frissességéből. Nagyon sok olyan rítus jött létre a Buddha tanításából, ami már csak formalitás, és az eredeti tanításnak a lényege már alig látszott ki a sok formális szertartás mögül. A reformáció, ami Bódhidharma tevékenységéhez kapcsolódik, amiből a zen irányzat alakult ki később, alaposan átforgatta a buddhizmust. Legalábbis a mahájána buddhizmusnak ezt az ágát. Például a „Zen négy alapelve” ilyen, amiről sokat beszélünk, de talán mégsem eleget. Az addigi buddhizmusban nem jelentek meg ezek az alapelvek, ha igen, akkor nem voltak ilyen hangsúlyosak. Méditáció mindig is volt, és sok minden más is volt. Sokféle gyakorlás, sok olyan módszer volt, ami az emberi szenvedéseket volt hivatva megszüntetni. De a zen szemléletének az újszerűsége,

reformáló és motivációs ereje abban nyilvánult meg, hogy nagyon erősen a tudat közvetlen megismerésére helyezte a hangsúlyt. A saját tudatunk közvetlen megismerésére, közvetlen meglátására. Nem ismételtem meg a részleteket, de ez egy nagyon fontos szempont. Az akkori buddhizmusban ez a szempont már alig jelent meg, és ezért mondta Bódhidharma azt, hogy a meditáció önmagában, minden más gyakorlat nélkül is elvezet a megértéshez, a meglátáshoz. Nem szükséges más hozzá.

(5)

en δc , donoc ipsam $\tilde{am}$ prima vice deserat, postremo cadet δc in δc . Eadem ratione cadet ideum in δc ; cadit igitur δn in δc . Porro si $\delta r||cp$; tum (quia etiam $\tilde{am}||cp$) pari ratione cadit δr in δm ; nec non (propter $\delta r||cp$) in δc . Itaque δr ipsis $\tilde{mab}$, $\tilde{pob}$ commune, nempe ipsam δn est, atque hinc $\delta n||cp$.

Si igitur $cp||am$, et δ extra $\tilde{cum}$ sit: tum sectio ipsorum δm , δcp , nempe δn , est illam ad $\tilde{am}$, quam ad cp .

§ 8. (Fig. 5). Si $\delta n||et \triangle cp$ (vel brevius $\delta n||\triangle cp$), atque $\tilde{am}$ (in $n\delta cp$) rectam δc $\perp$ riter bissecet; tum $\delta n||am$. Si enim δn secaret $\tilde{am}$, etiam $\tilde{am}$ secaret $\tilde{am}$ in eodem puncto (cum $\tilde{mab} \equiv \tilde{macp}$), quod et ipsis δn , cp commune esset, quamvis $\delta n||cp$ sit. Quaevis δq (in δn) vero secat cp ; adeoque secat δq etiam $\tilde{am}$. Consequenter $\delta n||am$.

§ 9. (Fig. 6). Si $\delta n||am$, $\tilde{map} \perp \tilde{mab}$, atque $\wedge$, quem $n\delta d$ cum $n\delta a$ (in ea plaga ipsius $\tilde{mab}$, ubi $\tilde{map}$ est) facit, sit $\angle R$: tum $\tilde{map}$ et $n\delta d$ se invicem secant. Nam sit $\tilde{bam} = R$, ac $\perp \delta n$ (sive in δ cadat c , sive non) et $ce \perp \delta n$ (in $n\delta d$); erit (per hyp.) $\angle ace < R$, et $af(\angle ce)$ in $\angle ace$ cadet. Sit $\tilde{ap}$ sectio (punctum a commune habentium) $\tilde{abf}$ et $\tilde{amp}$; erit $\tilde{bap} = \tilde{bam} = R$ (cum sit $\tilde{bam} \perp \tilde{map}$). Si denique $\tilde{abf}$ in $\tilde{abm}$ ponatur (a et δ manentibus); cadet $\tilde{ap}$ in $\tilde{am}$; atque cum $\angle ac \perp \delta n$ et $af \perp ac$ sit, patet af intra δn terminari, adeoque δf in δn cadere. Secat autem δf ipsam $\tilde{ap}$ in hoc situ (quia $\delta n||am$), adeoque etiam in situ primo, $\tilde{ap}$ et δf se invicem secant; estque punctum sectionis ip-

Az Appendix 5. oldalra

Na de azért most már a zen buddhizmus is 1500 éves, vagy több. Azóta a világ nagyon megváltozott. A legutóbbi 100–200 évben olyan társadalmi, történelmi, technikai, tudományos stb. eredmények, változások vannak, amelyek egy érdekes életmódot hoztak létre itt. És a néhány milliárdnyi, vagy néhány százmilliónyi emberiségből 8 milliárdnyi emberiség lett. Sőt most már messze túl vagyunk a 8 milliárdon is.

Még az én életemben is volt egy olyan időszak, amikor úgy számoltunk, hogy 4 milliárd ember él a Földön, és ez nem volt olyan na-

gyon régen. Így olyan problémák jöttek létre a mi világunkban, amik soha eddig az emberiség történetében nem voltak. És sok olyan probléma van, ami nem volt azelőtt. Akkoriban még nem is kellett ezekre gondolni, mert olyan erőforrások álltak a rendelkezésünkre, amik az akkori emberiséget bőven ellátták. Ma meg már nem így van. Az idén, ha jól tudom, augusztus 20-án, vagy talán még előbb is, az emberiség felhasználta az ezévi megújuló erőforrás kontingensét, és amit az év további részében felhasználnak, az már túlfogyasztás, az már túl van azon a határon, ami újratermelődik. Augusztus az év kétharmada, sőt még annál is kevesebb. Kétharmad az, ami még pótolható, és egyharmad már nem. Iszonyú mennyiség! Ha csak ezekre gondolunk, akkor láthatjuk, hogy ma olyan problémákat kell megoldani, amit hagyományos módon már nem lehet. Ezért az a véleményem, hogy minden vallásnak, minden világszemléletnek, akár egyéni világszemléletnek is, váltani kell, és egy olyan szellemi mozdulatra volna szükség, mint amit Bolyai János mutatott fel.

Ma már másképp kell gondolkodni a világról, és nem kicsit, hanem nagyon másképp. Alapvetően másképp kell közelíteni a jelenlegi élethez, életünkhöz, értékrendünkhöz, alapelveinkhez és így tovább. De ehhez lehet – sőt, úgy gondolom, hogy biztos –, hogy a hagyományos fogalmak és azok hagyományos értelmezése nem elég. Ez nagyon fontos szempont, és ezért foglalkoztam az elmúlt években már azzal, hogy a Buddha alapfelismeréseit hogyan lehetne mai szemmel és tágabb körben értelmezni, eltekintve attól, hogy régen hogyan értelmezték. Újraértelmezni a mai életnek és a mai teendőknek megfelelőbb módon, ami világosabbá teszi, hogyan kellene élnünk.

Ezekkel a kérdésekkel foglalkoztam egy évvel ezelőtt egy előadássorozatban, amikor hat Dharma-beszédet tartottam tavaly előtt augusztus–szeptemberben. Bár nagyon kevés reakciót kaptam, de azért dolgozunk tovább rajta. De nagyon valószínű, hogy ahhoz, hogy az emberiség itt a Földön életképes maradjon, újra kell gondolni mindent. Szinte biztos, hogy másképp kell gondolkodnunk, mint eddig. Éppen azért hoztam az Eukleidészi problémát és

a Bolyai-féle geometriát mintapéldának, mert ahogy Bolyai ezt az új geometriát megalkotta, ezzel létrehozott egy olyan tágabb geometriát, aminek az eukleidészi egy speciális esete. Nem tagadja, hanem részét képezi az eukleidészi geometria. Azaz amikor egy egyeneshez egy külső ponton át egyetlen párhuzamos létezik, akkor az eukleidészi geometriát kapjuk meg. Ha többet vagy egyet sem, akkor meg egy egészen más típusú geometriát. Nem az történik meg, hogy elveti a hagyományt, az érvényes továbbra is, de speciális esete lesz a globálisabb és a tágabb világszemléletnek. Ez a lényege ennek az újratéremtésnek. Utalnék arra, hogy az iskolában még ma is az eukleidészi geometriát tanuljuk, sőt mást nem is. Hiszen kis méretekben, amilyen az emberi környezetünk, nem kell görbült terekkel foglalkoznunk.

Jelenleg azon dolgozom, hogy a buddhizmus fogalmait úgy definiáljuk, hogy érvényes maradjon a hagyományos gondolkodás és definíció is, de tágabb, a mai életnek és ismereteknek megfelelő helyzetekre is vonatkozzon, olyanokra is érvényes legyen vagy vonatkoztatható legyen, amire a régiek még nem gondoltak, mert nem léteztek. Azt szeretném, ha ebben a munkában haladnánk előre, és érjünk el áttörést.

Így látom, mert nem egy új vallást kellene létrehozni, legalábbis a buddhizmus szempontjából ez teljesen felesleges, mert a buddhizmusnak olyan lényeges tulajdonságai vannak, ami nem követeli meg, hogy elveszük az egészet. Nem kell elvetni, de kiegészíteni igen. Tehát, hogy tágabb értelmezésbe kerüljön, úgy, mint ahogy Bolyai az abszolút geometriát létrehozta, aminek speciális esete az eddigi, viszont bonyolultabb esetekre másképp kell gondolkodnunk.

Remélem, hogy sikerült elmondanom, hogy a modern buddhizmus alatt mit értek, és hogyan kellene gondolkodnunk róla. Erről akartam beszélni, és azt is elmondhatom most már, hogy az elmúlt években elég sok eredmény és próbálkozás történt, és természetesen mások is próbálkoztak, hogy hogyan kellene, Bolyai János kifejezését használva, egy tágabb buddhizmust, általánosabb buddhizmust fölépíteni, aminek a hagyományos buddhizmus, egy speciális esete.

Egy tágabb, általánosabb buddhizmust, valójában nem abszolútot, egyébként ezt a kifejezést Bolyai is feleslegesen használta, nem igazán jó a kifejezés, de hogy egy olyan buddhizmust, ami előrevivő, és a mai élethez jobban alkalmazkodik, és az is alkalmazható. Olyan társadalmi és emberi helyzetekre is, amit a régiek még el sem tudtak képzelni.

Ezeket akartam elmondani, és ehhez hoztam Bolyai Jánosnak a munkásságát. Egyébként még sok minden érdekesség van munkásságukban, rengeteget lehetne még Bolyai Farkasról is, és Jánosról beszélni. Érdeemes utánanézni, mert nem csak matematikával foglalkoztak, hanem művészetekkel és bölcsélettel is.

Bolyai Farkas önarcképe

Elárulhatom, hogy nekem fiatal koromban három példaképem volt, és Bolyai Farkas volt az egyik. Farkas arcképét le is másoltam, egy ceruzarajz önarcképét egy az egyben lemásoltam, és kivettem a szobám falára. Bolyai Farkast olyan elmének tartom, aki azon túl, hogy kreatív és sokoldalú ember volt, képes elindítani, motiválni és inicializálni másokat. Nyilvánvaló, hogyha nem ő tanította volna a fiát, akkor lehet, hogy a fia csupán hadmérnök lett volna, nem pedig egy új világ felépítésének elindítója. Ezt is el akartam mondani.

Köszönöm, hogy meghallgattatok.

